

ВИСНОВОК
кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом
стирання (erasure) в літературі формальних обмежень»
аспіранта кафедри історії української літератури та компаративістики
ГНАТЕНКА Сергія Олександровича

Кафедра української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – структурний підрозділ, який реалізує освітньо-наукову програму зі спеціальності 035 Філологія і здійснює підготовку здобувачів ступеня доктора філософії з цієї спеціальності, на засіданні кафедри, яке відбулося 12 березня 2024 року у змішаному форматі, провела публічну презентацію та обговорення дисертації «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» аспіранта кафедри історії української літератури та компаративістики Гнатенка Сергія Олександровича.

У презентації та обговоренні дисертації Гнатенка Сергія Олександровича взяли участь члени кафедри української мови, кафедри історії української літератури та компаративістики, кафедри германських мов і зарубіжної літератури та кафедри журналістики, зокрема: доповідач – аспірант кафедри історії української літератури та компаративістики Гнатенко С.О.; науковий керівник – професор кафедри журналістики, доктор філологічних наук, професор Волковинський Олександр Сергійович; рецензенти: професор кафедри історії української літератури та компаративістики, доктор філологічних наук, професор Рарицький Олег Анатолійович; доцент кафедри германських мов і зарубіжної літератури, кандидат філологічних наук, доцент Кришталюк Ганна Анатоліївна; професор кафедри германських мов і зарубіжної літератури, доктор філологічних наук, професор Кеба Олександр Володимирович.

На основі презентації та обговорення дисертації Гнатенка С.О. «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія структурний підрозділ – кафедра української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка зробила такий висновок:

Актуальність теми.

Дисертація Гнатенка С.О. «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія присвячена актуальній проблемі сутності прийому стирання та його функціонування в літературі формальних обмежень. Також актуальність пропонованого дослідження мотивується існуванням оригінального й багатого матеріалу, який потребує

академічного розгляду. Це є перша у вітчизняній науці спроба системного дослідження застосування прийому стирання в літературі формальних обмежень, яка зокрема містить визначення низки умов, необхідних для функціонування цього прийому, специфіки архітектоніко-семантичної трансформації первинних текстів із використанням прийому стирання, класифікації різних форматів стирання. Дослідження містить цінні спостереження та аналітичні викладки, які поглиблюють уявлення про розвиток літератури в добу постмодернізму.

Сучасний вектор розвитку теоретико-літературних студій зосереджений на осмисленні сучасних і актуальних у поступі світової й української літератури явищ. Прийом стирання (erasure) абсолютно не відомий вітчизняній літературознавчій науці й не має значного поширення в українській літературній традиції, проте активно застосовується у світовій творчій практиці й набуває дедалі більшого поширення через інтернет, прямуючи до українського читача. Прийом вивчається в теоретичному й філософському контексті літератури формальних обмежень, у руслі вивчення експериментального письменництва, яке набуває дедалі більшої питомої ваги в українському літературознавстві.

Вивчення архітектоніки структурно складного тексту дає змогу детально й послідовно визначити його формальні характеристики у їх функціональному зв'язку зі змістовими. Ураховуючи те, що прийом передбачає творення новотекстів шляхом стирання творів-попередників (гіпотексів) у різноманітні розглянуті у роботі способи, її вивчення дозволяє визначати багатопланові текстові зв'язки не лише всередині новотвору, але й із гіпотекстом. Семантичний компонент дослідження впливає з притаманної літературі формальних обмежень інтенції до деавтоматизації слова, зокрема шляхом трансформації його текстових зв'язків, тобто є невід'ємним від аналізу архітектоніки новотекстів.

Прийом стирання вивчається в роботі в еволюційному й теоретичному аспектах, що уможливорює всебічний аналіз дібраних зразків і відповідно ґрунтовні висновки.

Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 10 від 29 жовтня 2020 року) й уточнено на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 12 від 26 жовтня 2023 року).

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі історії української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у межах наукової школи «Проблема традицій та новаторства в літературі: компаративні аспекти».

Наукова новизна роботи визначається тим, що це **перше** дослідження у вітчизняному літературознавстві із системним вивченням архітектоніко-семантичної трансформації тексту, що зумовлено застосуванням прийому стирання в літературі формальних обмежень. Визначено, що усвідомлене використання стирання як прийому розпочинається саме в добу

постмодернізму. Простежено генетичні зв'язки між активізацією в застосуванні прийому стирання і діяльністю представників УЛПО та конкретної поезії. Доведено, що експресивність новотворів, що з'являються після стирання, не зводиться виключно до візуальних ефектів. Встановлено, що прийом стирання використовується в декількох модифікаціях. Оригінальний текст (гіпотекст) може частково видалятися, забілюватися, притлумлюватися. Текстові результати стирання фактично стають гіпертекстуальними утвореннями і розглядаються як прояви естетичного еkleктизму, притаманного постмодерністській літературі.

Уперше до наукового вітчизняного обігу вводиться значна кількість творів із поетики стирання. Уперше подано переклади текстових фрагментів, утворених шляхом стирання, що набули популярності серед мистецьких надбань у країнах Західної Європи і США.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані у вивченні літератури формальних обмежень у її багатоманітних проявах, подальших пошуках дієвого використання прийому стирання. Положення дисертації, фрагменти аналізу ілюстративних матеріалів можуть використовуватись в освітньому процесі, зокрема для написання науково-дослідних робіт різних кваліфікаційних рівнів, підготовки і проведення лекційних чи практичних занять із теорії літератури, історії зарубіжної літератури, порівняльного літературознавства. Отримані результати можуть використовуватись у ході написання монографій, підручників, навчально-методичних посібників, складання антологій і хрестоматій. Також знайомство з дисертацією сприятиме започаткуванню і подальшому використанню прийому стирання в українській літературі, що збагатить її новими проявами загальносвітового розвитку літературної теорії та практики.

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів та висновків, одержаних у дисертаційній роботі Гнатенка С. О., забезпечені використанням відповідних методів, зокрема структурного, контактено-генетичного, порівняльно-типологічного, цілісного, культурно-історичного, формального, рецептивного, герменевтичного, а також їх доречного поєднання. Сформульовані результати і висновки дисертації не суперечать фундаментальним результатам опрацьованих літературних джерел та є їхнім логічним продовженням.

Здобувач показав високий рівень теоретичної підготовки.

Гнатенко С.О. виявив високий рівень теоретичної підготовки та всебічної обізнаності зі значною кількістю наукових досліджень (вітчизняних та закордонних) з філології, присвячених різним аспектам дослідження. Здобувач розглянув тексти, створені завдяки прийому стирання, з використанням низки різних методів, і саме запропонований дисертантом синтетичний характер їх застосування забезпечив поглиблене та системне вивчення текстів, утворених шляхом стирання, в естетичній парадигмі літератури формальних обмежень. Оскільки системний розгляд прийому стирання здійснювався в українському літературознавстві вперше, новизною роботи є його всебічний аналіз із

застосуванням низки різноманітних підходів, системний аналіз, поглиблення й введення до вітчизняного наукового обігу світових напрацювань у цій царині.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є науковою працею, виконаною одноосібно. У ній втілено авторський підхід до постановки і системного вирішення наукової проблеми. Усі ключові положення, головні ідеї стосовно наукової новизни роботи, результатів дослідження і загальних висновків автор отримав самостійно. Провідні дослідницькі концепти з архітектоніко-семантичних трансформацій тексту через використання прийому стирання в літературі формальних обмежень уперше розглянуто системно і комплексно. Доктрини, теорії, ідеї інших науковців, на які опирається автор дисертаційної роботи, наведено з відповідним підтвердженням через посилання і внесення у список використаних джерел. З трьох опублікованих у співавторстві праць, у яких внесок роботи дисертанта складає 80%, використано лише результати безпосередньої роботи здобувача.

Апробація результатів дослідження: Основні положення й головні одержані унаслідок аналізу матеріалу дослідження висновки представлено на дев'яти міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях: «Science, Research, Development» (м. Лондон, Великобританія, 30 – 31 серпня 2021 р.); Міжнародна весняно-літня наукова конференція XXIV Міжнародної Школи Відкритого Розуму (м. Кельце, Польща, 7 липня 2021 р.), XIII Наукова конференція молодих вчених (м. Кам'янець-Подільський, Україна, 2 – 3 листопада 2021 р.); Міжнародна наукова конференція «Перетин мов і літератур: славістичний вимір» (м. Ужгород, Україна, 9 червня 2022 р.); Наукова конференція викладачів, докторантів і аспірантів за підсумками науково-дослідної роботи у 2021 році (м. Кам'янець-Подільський, Україна, 1 – 2 березня 2022 р.); «International conference Naturing Cultures / Culturing Natures: Humans and the Environment in Cultural Practices» (Університет Миколая Коперника, Торунь, Республіка Польща, 22 – 23 вересня 2022 р.); XIV наукова конференція молодих вчених (м. Кам'янець-Подільський, Україна, 1 листопада 2022 р.); Міжнародна літературознавча конференція «Література: маркери успіху» (м. Чернівці, Україна, 25 листопада 2022 р.); Наукова конференція викладачів, докторантів і аспірантів за підсумками НДР у 2022 році (м. Кам'янець-Подільський, Україна, 1 – 2 березня 2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Основні результати дисертаційної роботи Іваненка І. І.; відображено в 7 наукових працях, зокрема, 4 – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (*Підпункт 1 пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р.*); 3 – публікацій апробаційного характеру.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Гнатенко С. Різновеликі пробіли як графічна реалізація цезури в поезії Трейсі М. Атсітті. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський*

збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 41. Том 1. С. 136 – 140. URL: http://www.apnh-journal.in.ua/archive/41_2021/part_1/22.pdf DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-20>. **Фахове видання.**

2. Волковинський О., Гнатенко С. Виникнення і формування поняття «архітектоніка» в загальнокультурному і науковому аспектах. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. 2022. Вип. XIX. С. 89 – 99. URL: <http://ohiienko.kpnu.edu.ua/article/view/281456> DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.89-99 **Фахове видання.**

3. Волковинський О. С., Гнатенко С. О. Використання прийому «стирання» в молодій американській поезії початку XXI ст.: архітектонічно-структурна трансформація сонетного канону. *Питання літературознавства*. 2023. Вип. 107. С. 30 – 42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PI_2023_107_6 DOI:10.31861/pytlit2023.107.030 **Фахове видання.**

4. Волковинський О., Гнатенко С. Виразальний потенціал слова в літературі формальних обмежень. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник*. Серія історична та філологічна / [редкол.: Людмила Марчук (голов. ред.), Олег Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. XX. С. 163-173. URL: <http://ohiienko.kpnu.edu.ua/issue/view/17110/10573> DOI: 10.32626/2309-7086.2023-20 **Фахове видання.**

Публікації, що додатково відображають наукові результати

5. Гнатенко С. Сучасна американська випадкова поезія. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 22. С. 547–549.

6. Гнатенко С. Рецептивна трансформація сонету в збірці Джен Бервін. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 21. С. 257–258.

7. Hnatenko S. Images of Nature in Speculative Flash Fiction. *Naturing Cultures / Culturing Natures: Humans and the Environment in Cultural Practices: Book of Abstracts*. Nicolaus Copernicus University in Toruń, 2022. P. 17.

Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація написана науковою українською мовою, чітко зрозумілою фахівцям і зацікавленим. Стиль викладення матеріалу дисертації є логічним, послідовним та лаконічним і відповідає матеріалу, що розглядається. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 та № 502 від 19 травня 2023, наказів Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і від 31 травня 2019 р. № 759 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р.».

Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичним значенням дисертаційна робота Гнатенка С.А. «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» відповідає спеціальності 035 Філологія. Здобувач повністю виконав освітню та наукову складову освітньо-наукового рівня вищої освіти.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Гнатенка Сергія Олександровича «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень».

2. Констатувати, що робота Гнатенка Сергія Олександровича «Архітектоніко-семантична трансформація тексту: прийом стирання (erasure) в літературі формальних обмежень» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) і може бути рекомендована до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Результати відкритого голосування:

присутні 22 особи:

«за» – 22, «проти» – немає, «утримались» – немає.

Голова засідання:

доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови

Наталія КОВАЛЕНКО

